

Radek Skarnitzl

**Koartikulační vliv nazálních konsonantů na jejich segmentální okolí v češtině a
v angličtině**

Disertační práce

Praha 2007-11-27

Disertační práce Mgr. Skarnitzla má dvě jasně odlišené části – teoretickou (kap. 1-6) a experimentální (kap. 7-10), v níž se prezentují výsledky čtyř experimentů, které autor inspirován sekundární literaturou včetně poznatků o technických možnostech analýzy navrhl a realizoval v posledních letech. Práce je opatřena obsáhlou bibliografií a přílohami, které doplňují informace o průběhu experimentů. Každá z částí je do jisté míry uzavřeným souborem, proto se k nim v posudku vyjadřuji zvlášť.

Kapitoly věnované dosavadním poznatkům o sledovaném tématu jsou vhodně rozčleněny podle jednotlivých dílčích problémů. Nepokládám za přínosné referovat detailněji o jejich obsahu, spíše se zaměřím na jednotlivé úvahy, které mi při studiu textu vyplynuly.

Především oceňuji, že autor nejen prokazuje znalost jím uváděné sekundární literatury, až na maličké výjimky anglicky psané, ale i schopnost se v předložené práci soustředit jen na věci pro téma relevantní. Velmi poctivě a elegantně jsou odlišeny informace i obrázky přejaté od samostatně vytvořených. Je tu jen minimum přímých citací, autor volí daleko vhodnější parafráze, a zejména myšlenky a podněty načerpané z literatury shrnuje. Autor s oporou o vhodné argumenty dokazuje nosnost svého tématu – studia jednoho z koartikulačních jevů, které zatím stálo v české fonetice na okraji zájmu. Dále podává přehled dosavadních výsledků poznání – jde o poznatky týkající se jiných jazyků - , což mu umožňuje najít zaměření vlastních experimentů. Je to důležité i pro komparaci výsledků vlastní práce a bude to důležité pro všechny, kteří budou někdy navazovat. Detailní kapitola povýtce anatomicko-fyziologická se mi zdá (bez ohledu na autorovo vysvětlení jejího účelu) poněkud mimo téma, i když se právě na základě anatomických možností člověka koartikulační jevy vysvětlují. Podobně mi nebyla jako příjemci celého textu přínosem kapitola o možnostech experimentálního studia nazalizace (především nasometr a práce s ním), i když je z autorova hlediska důležitá - na jejím základě nebo s přihlédnutím k jejím poznatkům totiž volil vlastní

experimentální zařízení. V tomto případě jde však, pokud vím, o vyjadřovací normu exaktních věd, kde je takto obsáhlá informace nutná pro eventuální opakování experimentů.

V této části práce je matoucí jen označení „závěr“ na konci jednotlivých kapitol. Sám text je tu totiž jen připomenutím hlavních myšlenek v kapitole sledovaných prací, nikoli vyvrcholením jednotlivých částí výkladu nebo informací, na které z myšlenek a faktů bude dále autor navazovat, tedy to, co očekáváme od závěru nesplňuje. Otázkou ovšem je, zda je skutečný závěr takových výkladů vůbec možný.

Na základě sekundární literatury a s ohledem na technické možnosti stanoví autor vlastní experimenty druhé části práce. Jsou časově náročné jak v přípravě a provedení, tak hlavně při vyhodnocování a prezentaci. Experimenty se v práci popisují podle zásad obvyklých v exaktních vědách, tj. najdeme tu vždy popis metody, představení mluvčích, jejichž projev se sleduje, charakteristiku jazykového materiálu a podmínek výzkumu atd. Jednotný je i způsob zpracování, což umožní kvalitní komparaci. Při studiu předložené práce může příjemce pouze sledovat postup výkladu. Naštěstí je přehledný a přesvědčivý. Čtenář se může podívat, najde-li některá zjištění, která se neshodují s běžnou představou. Nečekané (i když i v sekundární literatuře, zpracované v teoretických kapitolách, zaznamenané) pro mne je, že nazalizace je u *i*, *u* výraznější než u *a* nebo že nazalizace vokálu je silnější, pokud nazála předchází. Přivítala bych v diskusi, kdyby autor můj údiv korigoval. Jako bývalý dialektolog bych také ocenila, kdyby byli čeští mluvčí charakterizováni nejen tím, že jsou Češi, ale i regionálně. U Angličanů v experimentu 3 totiž takovou informaci (ovšem ne o regionech, ale o rozdílných standardech angličtiny, najdeme. Také by mne u logatomů zajímala (třeba pro budoucno) i analýza spojení „s nulou“ – typ *on*, *no*. Domnívám se – ovšem bez opory v experimentu – že sledování „směru nazalizace“ v situaci oboustranného ovlivnění vokálu je asi jiné a u jednostranného vlivu by bylo vyhasnutí/objevení nazalizace vokálu zřetelnější, a také přesvědčivější. Pokud jde o experiment vycházející z připraveného textu, přivítala bych bližší vysvětlení jeho struktury, pro předčítající musel být dost podivný, a tedy realizace málo přirozená.

Za významné pro konečný výsledek celé práce pokládám, že R. Skartinzl na více místech prokazuje nejen okouzlení tématem, ale i strýzlivost ve vztahu k možnostem poznání a zobecňování zjištěných faktů, nejen těch odvozených ze sekundární literatury, ale i exaktních poznatků vlastních. Autor je si dobře vědom, že detailní experimentální práce ve fonetice

vždy pracuje s omezeným počtem analýz, mluvčí jsou navíc individua nejen intelektově, ale i prostými rozdíly anatomického uspořádání, experiment lze sice zopakovat, ale nikdy to nebude za identických experimentálních podmínek atd.. Tento fakt bere Skarnitzl ve své práci plně v úvahu.

Závěr této části je opět shrnutím – což ovšem nepokládám za nedostatek. Nicméně bych v závěru očekávala informaci o tom, co z celé práce plyne – nejen pro samo poznání, ale i pro další léta: sám R. Skarnitzl to jistě ví a možná právě to hodlá v obhajobě zvýraznit.

Pozitivem celé práce je jazykově velmi pěkná česká prezentace (chyb je minimum, bohužel v interpunkci hned na začátku), a zejména podle mne zdařilé převedení anglických netradičních termínů do češtiny; překlady jsou natolik nosné, že se domnívám, že by mohly obohatit českou terminologii – zvláště mě potěšil „nosový brum“. Přesto bych na několika místech navrhla (např. pro publikaci) zvážit ještě formulace. Např. už sám název je obecnější, než odpovídá celé práci: ta se soustřeďuje jen na modifikaci vokálů. Také srovnání s angličtinou je jen polovinou ze čtyř představených experimentů, i když inspiraci ke všem dalším řešeným otázkám dala anglicky psaná literatura.

Další příklady k úvaze:

na s. 7 je koartikulace vymezena na dvou místech za sebou jinou formulací, přitom druhou pokládám za vhodnější;

s. 9 – užití termínu konstrikce pro označení „svahu slabiky“ se mi nezdá být vhodné vzhledem k běžnému významu termínu v lingvistice (konstrikce - jeden z typů striktur); nemá jít o obvyklejší „strikturu“?

s.73 – „vokalická výška“ není zcela jasné, nejspíše nejde o tradiční auditivní hodnocení;

s. 139 – název kapitoly mluví o nazálnosti, ale nevím, nejde spíše o nazalizaci?

Celkově pokládám práci za obohacení dosavadních poznatků o zvukové podobě současné češtiny. Tématem, a zejména jeho zpracováním **plně odpovídá nárokům na disertační práce** v oboru a je vhodným podkladem pro obhajobu.

✓ Brně 12. prosince 2007.

Prof. Dr. Marie Krčmová, CSc.

Filozofická fakulta MU v Brně

